

Handläggare
Agneta Nylöf
Telefon: 08-50825415

Till
Socialnämnden
2024-02-20

Remiss av Betänkandet - För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66)

Svar på remiss från kommunstyrelsen, Dnr KS 2023/1359

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen avseende författningsförslag i betänkandet av Utredningen om barn och unga i samhällets vård.

Sammanfattning

Kommunstyrelse har översänt remiss av författningsförslag i utredningen För barn och unga i samhällets vård (SOU 2023:66). I förslaget föreslås ändringar i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, i tandvårdslagen (1985:125), i föräldraledighetslagen (1995:584), i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL, i socialförsäkringsbalken, i skollagen (2010:800), i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), HSL, i förordningen (1993:1090) om stöd och service till vissa funktionshindrade, i förordningen (1999:1134) om belastningsregister, i förordningen (1999:1135) om misstankeregister, i socialtjänstförordningen (2001:937), SoF, i förordningen (2007:1132) med instruktion för Statens institutionsstyrelse, SiS, i förordningen (2013:176) med instruktion för Inspektionen för vård och omsorg, IVO, i förordningen (2015:155) om statlig styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst, i förordningen (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen, i förordningen (2017:212) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet samt i socialtjänstlagen (2001:453), SoL.

Utredningen lägger fram drygt 110 förslag inom områdena nationell styrning och uppföljning av samhällsvården, socialnämndens ansvar för en stärkt vårdkedja, stärkt kvalitet i familjehemsvård, register över familjehem för barn och unga, stärkt kvalitet i hem för vård eller boende (HVB) och stödboende, tillgång till jämliks hälso- och sjukvård och tandvård, en väl fungerande skolgång samt området fortsatt stöd efter 18 års ålder och stöd efter samhällsvård.

Utredningen föreslår också en ny lag och en ny förordning om register över familjehem för barn och unga samt ändringar i lagen (2017:209) om hälsoundersökningar av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet och att denna lag ska byta namn till lagen med särskilda bestämmelser om åtgärder som avser hälsa för barn och unga i samhällsvård.

Förvaltningen instämmer i stort med utredningens förslag till lagändringar. Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har begärt att socialnämnden ska yttra sig över remiss av författningsförslag i betänkandet av Utredningen om barn och unga i samhällets vård. Yttrande ska också inhämtas från Stadsledningskontoret, Utbildningsnämnden, Farsta stadsdelsnämnd, Södermalms stadsdelsnämnd och Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd.

Ärendet

I utredningen föreslås ändringar i LVU, i tandvårdslagen, i föräldraledighetslagen, i OSL, i socialförsäkringsbalken, i skollagen, i HSL, i förordningen om stöd och service till vissa funktionshindrade, i förordningen om belastningsregister, i förordningen om misstankeregister, i SoF, i förordningen med instruktion för SiS, i förordningen med instruktion för IVO, i förordningen om statlig styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst, i förordningen med instruktion för Socialstyrelsen, i förordningen om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet samt i SoL.

Utredningen föreslår vidare en ny lag och en ny förordning om register över familjehem för barn och unga. Dessutom föreslås också ändringar i lagen om hälsoundersökningar av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet samt att denna lag ska byta namn till Lag med särskilda bestämmelser om åtgärder som avser hälsa för barn och unga i samhällsvård.

Ändringar i befintlig lagstiftning föreslås gälla från den 1 november 2025 och den nya lagstiftningen samt ändringarna i OSL föreslås gälla från den 1 september 2026. De områden som omfattas av förändringarna lyder som följer.

Nationell styrning och uppföljning

Utredningen har förslag om begreppet samhällsvård som ny nationellt enhetlig benämning för den vård med det särskilda samhällsansvar som följer med ett beslut om heldygnsvård. I utredningen föreslås också att Socialstyrelsen ska få i uppgift att stödja samhällsvården för barn och unga samt samordna statens stöd

inom området till kommuner, regioner och verksamheter. Därtill föreslås en ny nationell struktur för uppföljning av samhällets vård som gör det möjligt att lokalt och nationellt följa vårdens kvalitet inom centrala områden. Det ska bli möjligt att lokalt och nationellt få underlag till analys och bedömning av dagsläge och utveckling av samhällsvården över tid. Underlagen ska underlätta styrning, ledning och förutsättningar för systematiskt förbättringsarbete både på lokal och nationell nivå. Socialstyrelsen föreslås ansvara för att samordna, utveckla och förvalta den nationella samordningsstrukturen.

Socialtjänstens ansvar för en stärkt vårdkedja

Utredningen föreslår en tydligare bestämmelse i SoL om vad socialtjänstens ansvar och skyldigheter för barn och unga i samhällsvård ska innefatta. Utredningen förslår vidare ett förtydligande i LVU där det framgår att socialtjänsten under vårdtiden har samma ansvar som vårdnadshavaren annars har för den unge och att socialtjänsten eller den som socialtjänsten uppdragit vården till, ska ha uppsikt över den unge och bestämma om den unges personliga förhållanden i den utsträckning som behövs. Dessutom föreslås en tydligare reglering i SoL om att alla barn och unga i samhällsvård ska få en särskilt utsedd handläggare som ska ansvara för att barnet eller den unge ska ges möjlighet att vara delaktig i utformandet av vården, få information om sina rättigheter samt noga följa vården. Utredningen rekommenderar också nya bestämmelser i SoL om att socialtjänsten ska besluta om var barnet eller den unge ska vistas under vårdtiden och om beslutet måste ändras ska barnets eller den unges noga förberedas.

Utredningen föreslår att vård enligt LVU ska ingå i samhällsvården vilket innebär att samma krav ska ställas på LVU-vård som på annan samhällsvård oavsett om den sker i hemmet (LVU i hemmet) eller någon annanstans. Utredningen föreslår också att den nuvarande begränsningen gällande LVU-vård som innebär att den alltid ska påbörjas utanför det egna hemmet ska tas bort samt att för unga som vårdas enligt 3 § LVU får socialtjänsten besluta om särskilda villkor för att barnet eller den unge ska få vårdas i det egna hemmet. Dessa är skyldighet att ta emot vissa andra insatser från socialtjänsten samt att den unge ska lämna drogtest. I nuvarande lagstiftning har socialtjänsten ansvar för att noga följa vården. Utredningen föreslår att bestämmelserna ska kompletteras med att socialtjänsten särskilt ska uppmärksamma barnets eller den unges hälsa, utbildning, utveckling, beteende, sociala relationer och eventuell utsatthet för våld. Därtill föreslår utredningen en ny bestämmelse i SoL om att socialtjänsten ska verka för att vårdnadshavarna i minst två år får stöd utifrån de skäl som föranledde vården. I denna bestämmelse framgår också att

socialtjänsten ska lämna vårdnadshavarna råd, stöd och hjälp, främst för att främja kontakten och umgänget med barnet.

Utredningen bedömer slutligen att de övervägande av vården som socialtjänsten ska göra ska förtydligas genom att socialtjänsten föreslås överväga om behovet av vård har förändrats och om barnets eller den unges behov av vård och stöd tillgodoses. Socialtjänsten ska beakta barnets eller den unges inställning till vården, och vård enligt SoL ska upphöra när den inte längre behövs eller när samtycke inte längre finns. Vid det första övervägandet efter att vård har inletts ska socialtjänsten följa upp om en hälsoundersökning har erbjudits och en kunskapsbedömning gällande skolgången har gjorts.

Stärkt kvalitet i familjehemsvård

Utredningen föreslår att den nuvarande definitionen av familjehem, som ett enskilt hem som tar emot barn för stadigvarande vård och fostran, ska ändras och att beskrivningen av jourhem ska tas bort. Istället förordar utredningen att familjehem ska indelas i kategorierna nätverkshem, allmänt familjehem samt förstärkt familjehem och jourhem. Kategorierna ska definieras i SoF.

Vidare föreslås att högst tre barn får vara placerade i samma familjehem, om det inte finns särskilda skäl samt att det införs en skyldighet för familjehem som tar emot unga mellan 18 och 21 år att lämna registerutdrag till socialtjänsten. Utredningen föreslår att krav på tillstånd från socialtjänsten för familjehem i en eller flera familjehemskategorier införs i SoL och endast får beviljas om hemmet har förutsättningar att medverka till socialtjänstens ansvar att ge god vård till barn och unga i samhällsvård. För att få tillstånd krävs att den som ansöker om det genomgått en anvisad familjehemsutbildning. Beslut om tillstånd föreslås bli möjligt att överklaga. Utredning av ansökan om att bli familjehem får endast utföras av handläggare som har avlagt svensk socionomexamen eller annan relevant examen. Familjehem föreslås även vara skyldiga att underrätta socialtjänsten om deras förutsättningar ändras. Om förutsättningarna för tillstånd inte längre finns ska tillståndet återkallas. Tillståndet ska upphöra att gälla efter tre år om ingen placerats i hemmet eller efter den senaste placeringen har upphört. Ett tillstånd i kategorin nätverkshem upphör direkt när det inte längre finns någon placering i hemmet. Socialtjänsten föreslås bli skyldig att en gång per år rapportera antalet nätverkshem med tillstånd till IVO men inte längre vara skyldig att föra förteckning över de barn som vistas i familjehem eller annat enskilt hem.

Utredningen föreslår vidare att socialtjänsten ska undersöka om ett barn kan vårdas hos någon i barnets eller den unges personliga nätverk, att socialtjänsten alltid ska inleda utredning om någon som

har anmält intresse för att få tillstånd att bli nätverkshem samt att nuvarande bestämmelse i SoL förstärks så att socialtjänsten i första hand ska placera barn och unga i nätverkshem om det kan antas att barnets behov av samhällsvård kan tillgodoses där. Utredningen föreslår en ny bestämmelse i SoL där det framgår att socialtjänsten ska ge familjehem för barn och unga under 21 år utbildning, stöd, handledning och annan hjälp som behövs. Insatserna ska ges särskilt intensivt under placeringens första år och stödet ska finnas tillgängligt dagtid under vardagar samt kvällar och helger. Insatserna ska ges i särskild omfattning till förstärkta familjehem och jourhem. De personer som ger stödet ska ha rätt kompetens för uppgiften och en bestämmelse om kompetenskrav för dessa föreslås i SoL. Utredningen rekommenderar en ny bestämmelse i SoL om att all ersättning för samhällsvård av barn och unga i familjehem eller enskilda hem ska betalas av socialtjänsten direkt till den som vårdar barnet. Vidare föreslås att jourhem ska omfattas av samma möjligheter till föräldraledighet och socialförsäkringsförmåner som övriga familjehem.

Ett register över familjehem för barn och unga

Utredningen föreslår att ett register över familjehem för barn och unga under 21 år, med undantag för nätverkshem, ska inrättas och regleras i en ny lag och en ny förordning. Registret behövs för att socialtjänsten ska få bättre förutsättningar att finna lämpliga familjehem för barn och unga i behov av samhällsvård. Idag saknas möjlighet att överblicka vilka hem som finns tillgängliga. Med föreslagna tillståndskrav kommer en sådan överblick att ge mer relevant och pålitlig information än idag, bland annat om familjehemskategorier och hemmens förutsättningar att ta emot en viss person. IVO föreslås förvalta registret och vara personuppgiftsansvarig för behandlingen av personuppgifter i registret. Utredningen föreslår att regeringen ska bestämma vilka uppgifter som ska lämnas in till registret samt att kommunernas socialtjänst och Socialstyrelsen ska ha direktåtkomst till registret. Uppgifter i registret ska omedelbart gallras när IVO fått kännedom om att ett familjehem inte längre vill kvarstå. Registeruppgifter om ett återkallat tillstånd för familjehem ska gallras fem år efter att beslutet fattades.

Stärkt kvalitet i institutionsvård och stödboende

Utredningen föreslår att definitionen av HVB i SoF ändras så att det framgår att barn som vårdas på HVB också ska ges fostran samt att en upplysningsbestämmelse tas in i anslutning till definitionen om att särskilda ungdomshem inom SiS räknas som HVB. Socialtjänsten föreslås endast få placera barn och unga på HVB om det kan antas att deras behov av vård bäst kan tillgodoses där.

Utredningen förslår vidare att Socialstyrelsen får i uppdrag att ta fram ett stöd för lämplighetsbedömning vid inskrivning av barn och unga i HVB och stödboende samt att socialtjänsten ska vara skyldig att lämna uppgifter om behov, ålder, utveckling, utbildning, och personliga förhållande för att föreståndaren vid inskrivningsbeslutet ska kunna kontrollera om boendet är lämpligt för det enskilda barnet eller ungdomen. Utredningen förordar också att andra kunskapsstöd ska tas fram om systematiskt kvalitetsarbete och grundläggande förutsättningar för god kvalitet i HVB och stödboende samt att regeringen bör utreda hur staten kan ta ett större ansvar för tillgången till platser i lämpliga HVB och stödboende för barn och unga. Utredningen föreslår en ny bestämmelse i SoL om att föreståndare i HVB och stödboende ska ha ett tydligt ansvar för att leda det dagliga arbetet, utveckla och följa upp verksamheten samt för att utse särskild personal som ska samordna det dagliga arbetet och medverka till att barn och unga för det stöd de behöver i kontakter med hälso- och sjukvård och skola.

En ny bestämmelse föreslås i SoF där minst tvåårig eftergymnasial utbildning med inriktning mot socialt arbete, socialpedagogik eller beteendevetenskap räknas som lämplig utbildning för övrig personal som ger vård, fostran eller behandling i HVB eller stödboende. Utredningen föreslår vidare att regeringen ger i uppdrag åt Socialstyrelsen att ta fram en utbildning för föreståndare i HVB och stödboende för barn och unga samt ett nationellt stöd för att bedöma personlig lämplighet hos personalen. Vidare anser utredningen att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att ta fram en ändamålsenlig differentiering av HVB utifrån specialisering genom rätt kompetens, insatser och vårdmiljöer, dimensionering genom vårdplatser och bemanning, särskild tillgång till hälso- och sjukvård för placerade barn och unga samt befogenheter att genomföra vården på ett tryggt och säkert sätt. Dessutom föreslås ytterligare utredning av vilka befogenheter som behövs i HVB för att kunna genomföra vården på ett tryggt och säkert sätt samt om SiS särskilda befogenheter behöver justeras.

När det gäller SiS framhåller utredningen att det är viktigt att SiS får bättre förutsättningar för att fortsätta sitt arbete med att differentiera vården vid de särskilda ungdomshemmen och dela in personalen efter utbildningsnivå och arbetsuppgifter. Regeringen föreslås utreda den långsiktiga finansieringen av vård inom SiS och ge Socialstyrelsen i uppdrag att tillsammans med SiS och Sveriges kommuner och regioner, SKR, ta fram kriterier för när barn och unga ska vårdas med särskilt noggrann tillsyn. Vidare föreslår utredningen att SiS ska utforma sin verksamhet så att den utgår från varje persons individuella villkor och behov och att SiS ska inrätta en central funktion dit barn och unga kan vända sig med klagomål under sin vistelse vid ett särskilt ungdomshem, att kroppsvistation

endast ska få utföras eller bevittnas av någon av samma kön, om inte den unge har andra önskemål. Den unge ska tillfrågas om någon särskild person ur personalen ska genomföra åtgärden och den unges önskemål ska så långt som möjligt tillgodoses. Regeringen ska vidare ge SiS i uppdrag att ta fram riktlinjer för att förebygga sexuella övergrepp samt utveckla det egna arbetet med Treatment Foster Care Oregon (TFCO) samt bidra med implementering av metoden.

Tillgång till jämlik hälso- och sjukvård och tandvård

Utredningen föreslår att tillgång till hälso- och sjukvård utanför hemregionen ska regleras i HSL och tandvårdslagen genom att den region inom vilken barnet eller den unge är bosatt ska ansvara för kostnaderna för den hälso-, sjuk- och tandvård som erbjuds. Överenskommelse om samverkan mellan kommuner och regioner bör avse även tandvård och därför föreslås att en bestämmelse om detta även bör införas i tandvårdslagen. Utredningen föreslår att den nuvarande bestämmelsen i 32 § LVU om läkarundersökning inför placering ändras så att socialtjänsten ska besluta om läkarundersökning om det finns anledning att anta att en undersökning behövs för att bedöma om det föreligger medicinska hinder för vård eller liknande. När det gäller hälsoundersökning enligt lagen om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet föreslår utredningen ett förtydligande om att det är den region, inom vilken barnet eller den unge vistas, som ska erbjuda hälsoundersökningen. Utredningen föreslår också att lagen om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet får det nya namnet lag med särskilda bestämmelser om hälsoundersökning och hälso- och sjukvård för barn i samhällsvård. Detta för att andra bestämmelser om hälso- och sjukvård för placerade barn och unga ska kunna införas i lagen.

Regeringen föreslås ge Socialstyrelsen i uppdrag att analysera och beskriva strukturer för samverkan mellan SiS och regionerna och hur denna kan utvecklas. Nya regler om hälso- och sjukvård på basnivå i de särskilda ungdomshemmen föreslås i lagen med särskilda bestämmelser om hälsoundersökningar och hälso- och sjukvård för barn och unga i samhällsvård, liksom en ny bestämmelse om särskilda överenskommelser mellan SiS och regionerna om samarbete om hälso-, sjuk- och tandvård för barn och unga som vårdas på särskilda ungdomshem. Utredningen föreslår också att SiS ges möjlighet att ta initiativ till samordnad individuell plan (SIP) på samma sätt som kommuner och regioner har idag.

Utredningen uppmärksammar en rad utvecklingsområden som handlar om arbetssätt, metoder och organisation inom hälso- och sjukvården samt former för samverkan mellan hälso- och

sjukvården och socialtjänsten för att barn och unga i samhällsvård ska få tillgång till jämlik hälso-, sjuk- och tandvård. Det handlar om att pröva och utveckla organisatoriska modeller för information, bedömningar och samverkan om placerade barns och ungas hälsa, att genomföra ett utvecklingsarbete inom barn- och ungdomspsykiatri som ökar förutsättningarna för placerade barn och unga att få tillgång till den psykiatriska vård som de behöver och har rätt till, att ta fram stöd till socialtjänster, ungdomsmottagningar och HVB för arbetet med sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter för placerade barn och unga, att genomföra en förstudie av digitala verktyg som medel för tillgång till hälso- och sjukvård för placerade barn och unga samt att föreslå hur en studie av språkstörning bland placerade barn och unga kan genomföras avseende förekomst samt tillgång till vård och stöd. Utredningen föreslår att regeringen ger lämplig myndighet i uppdrag att utreda dessa utvecklingsområden.

En väl fungerande skolgång

Utredningen anser att det behövs lagändringar för att stärka placerade barns och ungas rätt till en välfungerande skolgång. Utredningen föreslår en skyldighet i SoL för socialtjänsten att, senast inom en vecka från det att vård har inletts, underrätta skolansvarig nämnd om behov av en skolplats. Vidare föreslås en bestämmelse i skollagen om att det ska göras en särskild kunskapsbedömning i samband med att vård av barn och unga inleds samt i samband med att skolplikten inträder eller vid skolbyte. Bedömningen ska dokumenteras av skolan. Om det efter bedömning befaras att eleven inte kommer att uppfylla de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som gäller, ska skolan skyndsamt planera för sådant stöd eller göra en anmälan till rektor. För att skolan ska kunna genomföra den föreslagna kunskapsbedömningen föreslås en skyldighet för socialtjänsten att underrätta rektor om behov av en sådan bedömning. En kunskapsbedömning ska göras även om barnet inte byter skola vid placeringen då det är vanligt att barn och unga som är i behov av att vårdas utanför det egna hemmet ofta inte har fått sina behov tillgodosedda när det gäller utbildning. Vidare föreslås en bestämmelse om att socialtjänsten ska följa upp om en kunskapsbedömning har utförts av skolan.

Utredningen förordar att en ny bestämmelse införs i skollagen om att hälsobesök inom elevhälsan ska erbjudas vid behov i samband med att samhällsvård av barn och unga inleds. Utredningen föreslår även att regeringen ger i uppdrag till Socialstyrelsen, Skolverket, Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) och SiS att arbeta med att utveckla och fortsatt implementera SAMS - Obruten skolgång för placerade barn och unga och SiSam - Samverkan för obruten skolgång för barn och unga inom SiS. Vidare föreslås att

regeringen ingår en överenskommelse med SKR om ett utvecklingsarbete med kommunerna för att testa och sprida arbetssätt som leder till att förbättra skolresultaten för barn och unga i samhällsvård.

Fortsatt stöd efter 18 års ålder och stöd efter samhällsvård
Utredningen föreslår en skyldighet för socialtjänsten att pröva behovet av fortsatt vård inför att den unge fyller 18 år. Vid prövningen ska en bedömning av den unges egen inställning till fortsatt vård och förmåga att leva ett självständigt liv vara avgörande. Dessutom föreslår utredningen att det från 16 års ålder ska ingå i skälig levnadsnivå att upp till 25 års ålder få känslomässigt stöd samt stöd i frågor som rör boende, utbildning, arbete, ekonomi, hälso-, sjuk- och tandvård efter att samhällsvården har avslutats. Stödet ska ges av den kommun som den unge vistas i. Slutligen föreslår utredningen i en ny bestämmelse i SoL att socialtjänsten ska erbjuda stöd och råd till barn och vårdnadshavare som återförenas efter att samhällsvården upphört.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom socialförvaltningens avdelning för strategi och utveckling. Ärendet har behandlats i förvaltningsgrupp den 14 februari 2024. Rådet för funktionshinderfrågor har haft möjlighet att behandla ärendet den 15 februari 2024.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Nationell styrning och uppföljning

Förvaltningen ställer sig positiv till samtliga förslag inom området nationell styrning och uppföljning.

Utredningens förslag om samhällsvård som en ny nationellt enhetlig benämning för den vård med det särskilda samhällsansvar som följer med ett beslut om heldygnsvård, bedömer förvaltningen som särskilt värdefullt eftersom det tidigare förekommit en mängd olika beteckningar för den vård som barn och unga erhåller när de är placerade utanför det egna hemmet vilket har lett till otydlighet kring vilken slags vård som avses.

Socialnämndens ansvar för en stärkt vårdkedja

Förvaltningen ställer sig positiv till samtliga förslag inom området socialtjänstens ansvar för en stärkt vårdkedja.

Förvaltningen vill särskilt lyfta förslagen rörande förtydligande i LVU där utredningen preciserar hur socialtjänsten ska gå till väga för att kunna ta ansvar för den unges personliga förhållanden liksom skärpningen genom en ny bestämmelse i SoL rörande stöd till vårdnadshavare. I denna framgår också socialtjänstens ansvar för att ge vårdnadshavare och föräldrar som inte är vårdnadshavare råd och stöd för att detta i första hand ska gynna föräldrarnas kontakt och

relation till barnet. Ett positivt umgänge mellan barn och föräldrar kan många gånger fungera stabiliserande vid en placering. Genom att behålla kontakten med sina närstående kan barnet få en kontinuitet i tillvaron och tillgång till identitet och ursprung.

Dessutom kan barnet komma att återvända hem när vården upphör även om prognosen från början var att placeringen skulle bli stadigvarande. Om det familjehemsplacerade barnet har ett regelbundet och fungerande umgänge med närstående kan också familjehemmets behov av avlastning minska. Familjehem, och även jourhem vid längre jourhemsplaceringar, kan ibland vara i behov av avlastning därför att barnet har stora egna svårigheter som påverkar familjehemsföräldrar och eventuella biologiska barn i hemmet. En lösning kan vara att socialtjänsten beviljar en kontaktfamilj till barnet som hen kan vistas i under längre eller kortare perioder. Ibland kan en sådan lösning vara nödvändig för att familjehemmet ska klara av att fortsätta fungera som familjehem över tid. Emellertid kanske det inte är den bästa lösningen för barnet, som då kan känna sig annorlunda och exkluderad jämfört med exempelvis biologiska barn i hemmet som inte behöver åka iväg till en annan familj med jämna mellanrum. I dessa situationer kan ett umgänge med föräldrar eller andra närstående kännas mer naturligt för barnet samtidigt som familjehemmet (eller jourhemmet) får den avlastning som de kan vara i behov av.

Förvaltningen delar utredningens uppfattning om att de överväganden av vården som socialtjänsten ska göra enligt SoL och LVU behöver få ett tydligare innehåll. Utredningens förslag om att socialtjänsten vid det första övervägandet efter att vård har inletts, ska följa upp om en hälsoundersökning har erbjudits och om en kunskapsbedömning som utredning föreslår har gjorts är föredömligt och kan fungera som ett viktigt stöd både för barnet eller den unge och för socialtjänsten. Detta förtydligande av vad som ska ingå i ett första övervägande av vården genom en utökad bestämmelse i SoL skulle troligen också få ganska omedelbara och positiva effekter på socialtjänstens möjligheter att kunna följa upp placerade barns hälsa och skolgång.

Förvaltningen ställer sig positiv till förslagen kring LVU-vård i hemmet men noterar att utredningen inte verkar ha fäst något avseende vid vilken hälso- och sjukvårdsinstans som ska genomföra eventuella drogtester. Detta villkor finns redan idag inom LVU. En förälder kan uppmanas lämna drogtest vid umgänge med sitt placerade barn samt då vård enligt 2 § LVU ska upphöra och barnet ska flytta hem sin vårdnadshavare. Dessa bestämmelser är emellertid svåra att tillämpa i praktiken eftersom ingen hälso- och sjukvårdsinstans har i uppdrag att genomföra provtagningen.

Förvaltningen håller med utredningen om att samhällsvården ska ges med omsorg, utifrån var och ens behov och präglas av närhet, kontinuitet och omtänksamhet. För att det ska kunna ske krävs goda arbetsförhållanden i socialtjänsten med en rimlig arbetsbelastning för socialsekreterare och första linjens chefer. Annars riskerar dessa förslag att bara bli tomma ord eller i värsta fall bidra till ökad press och hög personalomsättning.

Förvaltningen delar inte utredningens förslag om tydligare regler i SoL som innebär att barn och unga i samhällsvård ska få en särskilt utsedd barn- och ungdomshandläggare. Förvaltningen föredrar istället en satsning på ordinarie socialsekreterares arbetsituation i kombination med en satsning på utsedda samordnare med särskilt ansvar för barnets eller den unges utbildning respektive hälsa och rätt till sjukvård. Detta menar förvaltningen skulle gynna de placerade barnens och ungdomarnas hälsa och utveckling i större utsträckning än att införa ytterligare en socialsekreterarfunktion såsom en särskilt utsedd barn och ungdomshandläggare. Erfarenheterna från stadens skolsamordnarprojekt visar att placerade barns utbildning markant kan förbättras med en funktion vars enda uppgift är att säkerställa barnets eller den unges möjligheter att lyckas i skolan.

Stärkt kvalitet i familjehemsvård

Förvaltningen ställer sig positiv till flertalet förslag inom området stärkt kvalitet i familjehemsvård.

Särskilt glädjande är förslaget om en nationellt enhetlig definition av familjehem samt kompletteringen med familjehemskategorier som anger skillnaderna mellan nätverkshem, allmänt familjehem, jourhem och förstärkt familjehem. Det skulle generera en tydlighet kring bakgrunden för olika familjehem. Förslaget, tillsammans med förslaget om tillstånd att vara familjehem i en eller flera kategorier, skulle skapa goda förutsättningar för att undanröja de oklarheter som finns kring benämningarna inom familjehemsvård, särskilt förstärkt familjehemsvård och så kallad behandlingsfamilj.

Förvaltningen vill också lyfta förslaget med att förstärka bestämmelsen i SoL för att öka användande av nätverkshem. Idag framgår det av SoL att placering av barn i nätverkshem alltid ska övervägas inför en placering. Emellertid har denna lagstiftning inte lett till någon ökning av antal placeringar i nätverkshem trots att forskning visar att nätverksplaceringar i allmänhet fungerar bättre än placering i ett rekryterat hem. Därför föreslår utredningen att socialtjänsten ska placera barn eller unga i nätverkshem om det kan antas att barnets eller den unges behov kan tillgodoses där samt att socialtjänsten alltid ska inleda utredning när någon enskild har anmält intresse för att få tillstånd att bli nätverkshem.

Förhoppningsvis kan denna förstärkning av socialtjänstens skyldigheter vad gäller att utreda och placera i barns och ungas nätverk också leda till att fler barn och unga placeras hos närstående.

Förvaltningen delar emellertid inte utredningens förslag om att socialtjänstens beslut om tillstånd för familjehem ska gå att överklaga. Det kan inte anses som en rättighet att få vara familjehem och inte heller som en biståndsinsats som den enskilde kan beviljas. Därför bör det inte gå att överklaga beslutet. En överklagningsprocess tar dessutom resurser från övrig verksamhet.

Ett register över familjehem för barn och unga

Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget om att inrätta ett nationellt register över familjehem för barn och unga.

Det är viktigt att det är kommunen som ansvarar för beslutet om tillstånd för familjehem, inte IVO eller någon annan myndighet.

Stärkt kvalitet i institutionsvård och stödboende

Förvaltningen ställer sig positiv till i stort sett samtliga förslag inom området stärkt kvalitet i institutionsvård och stödboende.

Utbudet av HVB har utvecklats över tid och är i dagsläget både stort och svåröverblickbart. Det finns idag problem med både oseriösa och även kriminella aktörer och utredningens förslag om att reglera, differentiera och tydligare kravställa den vård som bedrivs, men också en föreståndares arbetsuppgifter och utbildning, välkomnas därför.

I vissa delar är det dock osäkert om förslagen faktiskt kommer leda till en bättre och mer human institutionsvård för barn och unga, medan andra aviserade förändringar framstår som både praktiskt gångbara och mer effektiva vad gäller att reglera och förbättra denna form av heldygnsvård. Förvaltningen vill här särskilt lyfta fram utredningens förslag att staten ska ta ett särskilt ansvar vad gäller tillgång till HVB-platser, samt att differentieringen av vården behöver öka. Sammantaget innebär dessa förslag förhoppningsvis att barn och unga i behov av placering på HVB snabbare får vård och att vården också är mer ändamålsenligt utformad och inriktad mot barnens eller de ungas specifika behov. I dagsläget är tillgången på HVB-platser för barn och unga med vissa särskilda vårdbehov underdimensionerad vilket gör att det kan dröja lång tid innan de får en plats på ett HVB som kan ge dem adekvat vård och stöd. Detta gäller bland annat barn och unga med både social och psykiatrisk problematik samt ungdomar som tidigt utvecklat ett avancerat kriminellt beteende och som därför är i behov av intensiva och omfattande insatser under placeringen. Nära kopplat till denna fråga vill förvaltningen också framföra att de

behandlingshem som tidigare drevs i regionernas regi fyllde en viktig funktion och att det vore önskvärt om region och kommun tillsammans kunde starta upp och utveckla någon form av integrerad institutionsvård för barn och unga. En sådan platsbunden samverkan borde ha goda förutsättningar att tillhandahålla den högkvalitativa vård som många barn och unga idag är i behov av, men som ofta försvåras av att socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatri har olika ansvar och uppdrag även om målgruppen är gemensam. Denna otydlighet kring vad som är social kontra psykiatrisk problematik innebär ofta att den organisatoriska ansvarsfördelningen blir otydlig och får till följd att barn och unga med komplexa och omfattande behov faller mellan stolarna och inte får tillgång till rätt stöd och insatser utifrån sina behov och sin problematik. Med ett gemensamt åtagande och delat ansvar för ett antal HVB skulle sådana inbyggda svårigheter kunna minimeras och barn och unga med de kanske allra mest komplexa problembilderna kunna ges ändamålsenlig vård och stöd.

Förvaltningen vill också framhålla att förslaget om fler öppna platser vid de särskilda ungdomshemmen inom SiS är särskilt viktiga vad gäller barns och ungas återanpassning till samhället. För många som vårdats vid ett särskilt ungdomshem kan det vara förenat med stora svårigheter att komma ut i samhället igen och socialtjänstens möjligheter att erbjuda stöd efter en institutionsvistelse är ofta begränsade till HVB eller stödboende. En sådan relativt öppen vårdform kan dock vara alltför kravfylld för den unge efter en relativt lång tid på läsbar avdelning. Genom att skapa fler öppna platser inom ramen för de särskilda ungdomshemmens verksamhet, där stödet successivt trappas ned innan det helt byts ut, underlättas med en stegvis utsluss och återanpassning till samhället och ger ungdomarna bättre möjligheter att efter institutionstidens slut bygga upp en fungerande tillvaro. Även förslaget om att ge SiS i uppdrag att utveckla sitt arbete med Treatment Foster Care Oregon bedöms som positivt.

Tillgång till jämlik hälso- och sjukvård och tandvård

Förvaltningen tillstyrker samtliga förslag inom området tillgång till jämlik hälso- och sjukvård och tandvård. Utredningen uppmärksammar en rad utvecklingsområden inom området och föreslår att regeringen ger lämplig myndighet i uppdrag utreda dessa utvecklingsområden. Även detta initiativ tillstyrks av förvaltningen.

Idag råder viss okunnighet inom socialtjänsten om skillnaderna mellan läkarundersökning och hälsoundersökning. Socialsekreterare kan uppfatta att någon hälsoundersökning, i anslutning till att vård utanför det egna hemmet inleds, inte behövs eftersom barnet eller den unge redan blivit läkarundersökt enligt 32 § LVU.

Förvaltningen finner det dock osäkert om förslaget om att ändra bestämmelsen i 32 § LVU om läkarundersökning inför placering till att socialtjänsten ska besluta om läkarundersökning om det finns skäl att anta att en sådan behövs för att bedöma medicinska hinder för vård, kommer att förändra detta faktum.

Förvaltningen välkomnar utredningens förslag om ett förtydligande om att det ska vara den region inom vilken barnet eller den unge vistas under sin placering som ska erbjuda hälsoundersökning samt stå för kostnaderna för den hälso-, sjuk- och tandvård som erbjuds. Mycket arbetstid inom socialtjänsten har ägnats åt att ta redan på vilken region som ska genomföra hälsoundersökningen när barnet eller ungdomen placerats i en annan region än den ursprungliga. Om barnet eller den unge dessutom flyttats mellan olika hem eller HVB i olika regioner har svårigheterna att finna ut vem som ska genomföra undersökningen blivit ännu mer tidskrävande att reda ut.

En väl fungerande skolgång

När det gäller förslagen om en väl fungerande skolgång för placerade barn och unga ställer sig förvaltningen positiv till samtliga förslag. Förslagen bedöms stärka placerade barns och ungas möjligheter och rättigheter till en välfungerande skolgång och utbildning.

Förslaget om en skyldighet för socialtjänsten att underrätta skolansvarig nämnd om behov av skolplats så snart som möjligt för att skolgången ska prioriteras välkomnas och är i linje med vad stadens sociala investeringsfondsprojekt Skolsamordnare för placerade barn och unga har uppmärksammat och förvaltningen ser ett behov av att fokus behöver skifta från det traditionella beteendeproblematiska till att behovet av en fungerande skolgång står i högre i rang.

Förvaltningen välkomnar även särskilt förslaget om en obligatorisk kunskapsbedömning av barn och unga i samhällsvård samt en skyldighet för socialtjänsten att underrätta rektor om behov av en sådan bedömning för att skolan ska kunna genomföra den skyldighet som utredningen föreslår. Det är mycket vanligt att det saknas dokumentation och information gällande skolgången i samband med att barn och unga placeras utanför det egna hemmet eller omplaceras. En kunskapsbedömning kan vara en förutsättning för barnets eller den unges fortsatta skolgång. Vidare föreslås en skyldighet för socialtjänsten att följa upp om en kunskapsbedömning har genomförts. Det kan vara grannlaga att kontrollera en annan myndighet men i och med att ansvaret för placerade barns och ungas skolgång även ålagts socialtjänsten är förslaget relevant och välkommet.

Förvaltningen är positiv till och tillstyrker förslaget att regeringen bör ge i uppdrag till Socialstyrelsen, Skolverket, SPSM och SiS att utveckla och vidare implementera SAMS och SiSam. Stockholms stad har sedan flera år tillbaka ett beslut att hela staden ska arbeta enligt SAMS. Det är ett långsiktigt och omfattande arbete att implementera stödet och se till att det når ut till alla som förväntas känna till det och använda det i sin vardag. I och med att flertalet av de barn och unga som placeras, placeras utanför den egna kommunen, är en nationell implementering en förutsättning för att lyckas med och följa stödet fullt ut.

Förvaltningen ställer sig även särskilt positiv till och välkomnar förslaget om att regeringen bör ingå en överenskommelse med SKR för att testa och sprida arbetssätt för att förbättra skolresultaten för barn och unga i samhällsvård. Dels för att få ta del av andra kommuners arbetssätt, dels för att välkomna nationellt stöd i en spridning av arbetssätten inom det pågående projektet Skolsamordnare för placerade barn och unga i Stockholms stad. Projektet testar en modell med skolsamordnare anställda inom socialtjänstens myndighetsutövning samt samordnare vid utbildningsförvaltningen i syfte att förbättra placerade barns och ungas skolresultat.

Fortsatt stöd efter 18 års ålder och fortsatt stöd efter samhällsvård

Förvaltningen ställer sig positiv till samtliga förslag inom området fortsatt stöd efter 18 års ålder och fortsatt stöd efter samhällsvård men gör samtidigt bedömningen att förslagen kommer att leda till betydande kostnadsökningar för socialtjänsten. Begreppet ”skälig levnadsnivå” kan vara problematiskt eftersom det kan föra tankarna till försörjningsstöd och bedömning av rätten till sådant stöd.

Befarade kostnadsökningar av förslagen

Förslaget om att socialtjänsten vid första övervägandet av vården ska följa upp om barnet eller den unge erbjudits en hälsoundersökning och om en kunskapsbedömning har gjorts bedöms leda till kostnadsökningar för socialtjänsten eftersom detta blir ytterligare en arbetsuppgift för socialsekreteraren. Tydligare krav på stöd till vårdnadshavare och föräldrar bedöms leda till ökade kostnader utifrån de medarbetarna som ska utföra arbetet med föräldrarna. Detsamma gäller kostnader för medarbetare som ska genomföra utredningar av ansökningar om att få tillstånd som familjehem, vilket blir en helt ny uppgift för socialtjänsten. Likaså bedöms förslaget om att socialtjänsten alltid ska inleda en utredning om någon närstående till barnet anmält intresse för få tillstånd för att bli nätverkshem som kostnadsdrivande eftersom det är ytterligare en arbetsuppgift för socialtjänsten Även förslagen gällande tydligare reglering av stöd till familjehem bedöms som

kostnadsdrivande vad gäller personalkostnader då stödet måste vara mer omfattande och intensivt än idag. Likaså förslaget om att den kommunala socialtjänsten på egen hand eller genom avtalssamverkan med närliggande kommuner ska tillhandahålla stöd till familjehemmen under kvällar och helger kommer medföra ökade kostnader, även om förvaltningen förvisso delar utredningens bedömning att dylikt stöd behöver finnas både för att stötta redan existerande familjehem och för att locka fler enskilda att vilja bli familjehem. Förvaltningen bedömer att de exempel på kostnadsökningar som används i utredningen gällande snittkostnad för placering av unga i åldern 18 – 21 år samt krav på ökad kompetens hos medarbetare och chefer inom HVB och stödboende är alldeles för lågt räknade.

Barnkonsekvensanalys

Utredningens barnkonsekvensanalys framvisar att samtliga förslag bedöms leda till en bättre situation för barn och unga i samhällsvård, både som individer och grupp. De förslag som utredningen föreslår kommer att stärka barns rättigheter utifrån flera artiklar i lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen). Det gäller bland annat artiklarna om att beakta barnets åsikter, upprätthållandet av relationer, omsorg om barnet och barnets skydd och säkerhet i utsatta situationer, skydd från våld, barnets rätt till hälsa samt barnets rätt till utbildning. Det finns ett undantag från detta och det är barn med funktionsnedsättning som är placerade i familjehem enligt LSS. Funktionshinderperspektivet saknas genomgående i utredningen. Många barn och unga som placeras i familjehem, på HVB och på SiS med stöd av SoL eller LVU har olika funktionsnedsättningar som kräver särskild kompetens och särskilt bemötande. Detta borde mycket tydligare ha ingått i utredningen och det är beklagligt att utredningen inte har inkluderat denna utsatta grupp av barns behov. Att inte dessa placerade barn får samma skydd och rättigheter bedöms strida mot en av de grundläggande principerna i Barnkonventionen, artikel 2 om att inget barn får diskrimineras.

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner detta tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Veronica Wolgast Carstorp
Socialdirektör
Socialförvaltningen

Lina Blombergsson
Avdelningschef
Socialförvaltningen

Bilagor

1. Remiss - Betänkandet - För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66) volym 1

2. Remiss - Betänkandet - För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66) volym 2

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Veronica Wolgast Carstorp, Socialdirektör	2024-02-09
Lina Blombergsson, Avdelningschef	2024-02-08